

100 χρόνια
ελεύθερα Γιάννενα

ΦΙ ΦΙΛΙΑ ΒΑΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΑ

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ - ΤΜΗΜΑ ΛΑΪΚΗΣ & ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ: ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
Σάββατο 25 Μαΐου 2013, Αίθουσα Αρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος (ΖΠΑ), ώρα 21.00

Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α

Τραγουδά η Διαλεχτή Φλυροσκούφη

Παίζουν οι μουσικοί:

Γιάννης Πούλιος, Βιολί

Ιωάννα Ρήγα, σαντούρι

Γιώργος Αθανασίου, ούτι

Γιώργος Τσαλαμπούνης, κιθάρα

Ηλίας Μίσκας, κρουστά

και

Απόστολος Τσαρδάκας, κανονάκι

Πρώτη ηχογράφιση 1929, με Βιολί και τσιμναρίο (ορχήστρα Α. Πασιά) στην Οκέη, με τον τίτλο «Χωρίς ερθείδα να ζω» και χαρακτηρισμό «μυθικό».

Πρώτη ηχογράφιση 1927, με Βιολί και τσιμναρίο στην Victor. Όπως και το προηγούμενο, έχει ποικιλία στοιχεία από το ελαφρύ πενεπτόριο της εστουδιαντίνας.

1. Από μικρός στην ξεντιά

Πρώτη ηχογράφιση 1913, με Βιολί και τσιμναρίο στην Balkan.

2. Όμορφη που 'ναι η ρίβαδιά

Πρώτη ηχογράφιση 1927, με Βιολί, σαντούρι και ούτι στην Victor, με τίτλο «Ερή Πασά» και χαρακτηρισμό «χιανιώτικο». Η λέξη ρίβαδιά δεν πρέπει να συγχέεται με την πόλη της Λειβαδειάς.

3. Κάνω να σ' αητομονήσω

Πρώτη ηχογράφιση 1929, με Βιολί και τσιμναρίο στην Οκέη, με τίτλο «Θέλω να σ' αητομονήσω» και χαρακτηρισμό «καροϊθάμας».

4. Η θάλασσα

Πρώτη ηχογράφιση 1927, με Βιολί, σαντούρι και ούτι στην Victor, με τον ίδιο τίτλο και χαρακτηρισμό «χιανιώτικο». Επιτραπέζιο τραγούδι με ποικιλία κεντήματα και καθήμισμούς, που απαιτεί δεξιοτεχνική φωνητική ερμηνεία.

5. Κείνο τ' αστέρι το χαμπρό

Πρώτη ηχογράφιση 1927, με Βιολί και σαντούρι στην Victor, με τον ίδιο τίτλο.

6. Το μνήμα μου χορτάρισε

Πρώτη ηχογράφιση 1927, με τον Αλέξη Ζούμη στο Βιολί, στην Victor, με τον ίδιο τίτλο.

7. Χωρίς ερθείδα ζω

Πρώτη ηχογράφιση 1929, με Βιολί και τσιμναρίο (ορχήστρα Α. Πασιά) στην Οκέη, με τον τίτλο «Χωρίς ερθείδα να ζω» και χαρακτηρισμό «μυθικό».

8. Μαυρομάτα

9. Παραμύνα

Πρώτη ηχογράφιση 1927, με Βιολί, σαντούρι και ούτι στην Victor. Είναι η δεύτερη πλευρά του δίσκου με το τραγούδι «Η Θάλασσα». Το τραγούδι προέρχεται από το αστικό ρεπερτόριο της Σμύρνης. Η χαρακτηριστική ερμηνευτική άνεση της Αμαρίας αποδεικνύει την οικειότητά της με το μεγάλο ρεπερτόριο του καφέ αμάν.

10. Τρυγόνα

Πρώτη ηχογράφιση 1927, με Βιολί, σαντούρι και ούτι στην Victor, με τον ίδιο τίτλο και χαρακτηρισμό «χιαννιώτικο». Είναι η δεύτερη πλευρά του δίσκου με τίτλο «Ρήη Πασά» (Όμορφη που 'ναι η ριβαδιά). Εξαιρετικό δείγμα επιτραπέζιου τραγουδιού με ποητικά κεντήματα και καθηλωτισμούς. Έκδοση ανάρτοχου ύφους ηχογράφησε στην Αθήνα κάποια χρόνια αργότερα ο πρεβεζιάνος Δ. Αραπάκης. Το τραγούδι αυτό είναι ιδιαίτερα δημοφιλές στα μεταπολεμικά χρόνια ως Βαρύ τσάμικο, ιδιαίτερα στις εκδόχές του Τ. Καρυβά.

11. Χάιδω

Πρώτη ηχογράφιση 1928, με Βιολί, κίταρινο και τσιμπάρο στην Victor, με τον ίδιο τίτλο και χαρακτηρισμό «συρτός». Πρόκειται για νεοδημοτικό, του είδους που είχε παρεισφρήσει ευρέως στο ρεπερτόριο του καφέ αμάν.

12. Σμυρνιώτικο ματζόρε

Πρώτη ηχογράφιση 1940, με Βιολί και σαντούρι στην Balkan. Τυπικός μανές της Σμύρνης, που ηχογραφήθηκε από σχεδόν ότους τους μεγάλους ερμηνευτές, στην Αθήνα και στην Αμερική.

13. Η Βράχα η έμορφη

Πρώτη ηχογράφιση 1929, με Βιολί και τσιμπάρο στην Okeh. Ριστική έκδοση του ποητή γνωστού καθιστικού δημοτικού τραγουδιού.

14. Μη με δένεις μάνα

Πρώτη ηχογράφιση 1943, με Βιολί και τσιμπάρο στην Balkan. Ριστική έκδοση δημοτικοφανούς τραγουδιού.

15. Ρήη Πασά

Πρώτη ηχογράφιση 1943, με Βιολί, τσιμπάρο και ούτι στην Balkan. Αιθνασαρλίτικο που στη δισκογραφία της Σμύρνης αναφέρεται συχνά ως «χιαννιώτικο».

16. Μήλο μου και μανταρίνι

Πρώτη ηχογράφιση 1943, με Βιολί και τσιμπάρο στην Balkan. Τυπικό σμυρνιαικό τραγούδι, που έγινε μεγάλη επιτυχία από την Μαρίκα Παπαγκίκα. Η έκδοση της Αμαρίας Βάκα διαθέτει αναπάντεχη «χιαννιώτικη» μουσική προφορά, και χ' αυτό ίσως εμφανίζει περισσότερο από οποιοδήποτε χιαννιώτικο τραγούδι το ιδιαίτερο ερμηνευτικό της στίγμα.

ΑΜΑΛΙΑ ΒΑΚΑ - ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

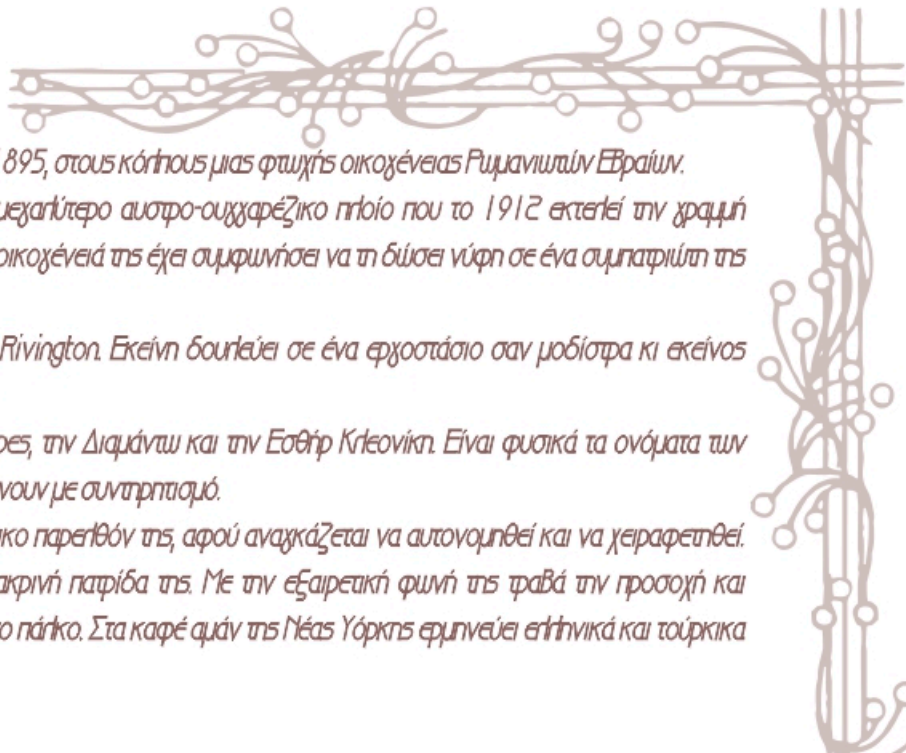
Η Mazaltov Matsa, χαϊδευτικά Mally, γεννήθηκε στα Γιάννενα το 1895, στους κόρηους μιας φτωχής οικογένειας Ρωμανιωτών Εβραίων.

Στα 17 της, η Μάρτι επιβιβάζεται στο Kaiser Franz Josef I, το μεγαλύτερο αυстро-ουγγαρέζικο πλοίο που το 1912 εκτελεί την γραμμή Τεργέστη - Νέα Υόρκη. Όπως για πολλή κορίτσια της σειράς της, η οικογένειά της έχει συμφωνήσει να τη δώσει νύφη σε ένα συμπατριώτη της που ζει στην Αμερική, τον Jacob Sarreta.

Το ζευγάρι μένει κοντά στην ρωμανιώτικη συναγωγή, στην οδό Rivington. Εκείνη δουλεύει σε ένα ερχοστάσιο σαν μοδίστρα κι εκείνος φτιάχνει μεταξωτά ρουλούδια που διακοσμούν γυναικεία καπέλα.

Στην απογραφή του 1920 φαίνεται να έχουν αποκτήσει δυο κόρες, την Διαμάντω και την Εσθήρ Κλεονίκη. Είναι φυσικά τα ονόματα των γιαγιάδων τους, αφού και στην Αμερική τα πατρογονικά ήθη επιβιώνουν με συντηρητισμό.

Ωστόσο η Μάρτι έχει ήδη αποστασιοποιηθεί πολύ από το γιαννιώτικο παρελθόν της, αφού αναγκάζεται να αυτονομηθεί και να χειραφετηθεί. Ενώ δουλεύει, τραγουδά τα τραγούδια που κουβαλά από την μακρινή πατρίδα της. Με την εξαιρετική φωνή της τραβά την προσοχή και φαίνεται ήδη ότι από τις αρχές της δεκαετίας του '20 ανεβαίνει στο πάρκο. Στα καφέ μάν της Νέας Υόρκης ερμηνεύει ελληνικά και τούρκικα κομμάτια με το καλλιτεχνικό όνομα Amalia.

Γρήγορα η φωνή της διακογραφείται, όμως ο Jack δυσχεραίνεται και την χωρίζει. Της παίρνει μάλιστα την μικρή της κόρη, την Κλεονίκη, και την στέλνει πίσω στα Γιάννενα. Οι γυναίκες στα καφέ αμάν θεωρούνται πόρνες και μια τέτοια «καριέρα» δεν αρμόζει σε καθωστρέπει Εβραίες.

Όμως η Γιαννιωτοπούλη έχει αφήσει πορτύ και τη ζωή της ορίζει κατά προτεραιότητα η τέχνη της. Το 1926 ασπάζεται την ορθοδοξία προκειμένου να παντρευτεί τον Έλληνα επιχειρηματία Gus Bakas, του οποίου το επώνυμο προστίθεται πηλέον δίπλα στο «Αμαλία».

Τα καφέ αμάν όπου τραγουδά είναι πορτά και πορτσύχναστα. Η Νέα Υόρκη διανύει την εποχή της ποτοαπαγόρευσης και η βραδινή διασκέδαση φορτίζεται ποικιλοτρόπως. Η Αμαλία ανοίγει το δικό της στέκι, που παίρνει το όνομα «Παυσίλυπον», σε ανάμνηση του ομώνυμου χιαννιώτικου καφέ αμάν, το οποίο προφανώς είχε σημαδέψει τις εφηβικές της μνήμες.

Την δεκαετία του 30 δεν ηχογραφεί, αλλά τραγουδά σχεδόν παντού: εκτός από την Νέα Υόρκη και την ευρύτερη περιοχή της, πόλεις όπως το Detroit, το Chicago, το Gary (Indiana), η Philadelphia έχουν πορτύ ελληνόφωνο πηθηθισμό, που εκτιμά ερμηνεύτριες όπως η Αμαλία.

Το 1940, η Αμαλία με τη Διαμάντω ζουν στην καρδιά της Greektown του Σικάγο. Η ερμηνεύτρια είναι πηλέον καταξιωμένη και απολαμβάνει απεριόριστο σεβασμό από το κοινό και τους μουσικούς, που θαυμάζουν τον δυναμισμό και τον χαρακτήρα της.

Όταν στις αρχές της δεκαετίας του '40 ηχογραφεί ξανά, έχει στο ηπάλι της μερικούς από τους πιο διαπρεπείς Έλληνες μουσικούς της Αμερικής. Η Αμαλία αποσύρεται στα τέλη της δεκαετίας του '60.

Την εποχή αυτή η κόρη της ανοίγει εστιατόριο στη Φλόριντα. Εκεί την ακολουθεί η μητέρα της το 1971 και εκεί πεθαίνει τελικά το 1979.

